

**Д-р Борис Добрев: съдбата на един лекар между медицината,
чифлиците и войната**

**Dr. Boris Dobrev: The Fate of a Doctor between Medicine, Çiftliks,
and War**

Петър ДОБРЕВ
Petar DOBREV

DOI: 10.61836/JIFR8337

Received: 7.08.2025
Available online: 21.11.2025

Abstract: *The article explores the life and professional legacy of Dr. Boris Nikoliev Dobrev (1900–1980), pioneer of obstetric care in Balchik, a coastal town in Southern Dobrudja. Educated in Graz and returning to his homeland under Romanian rule, Dobrev became a central figure in local medical, social, and cultural life. Drawing on his preserved personal archive, the study presents a microhistorical perspective on the transformations of the 1930s–1950s, including the political reannexation of Dobrudja to Bulgaria and the disruptions of World War II. Dr. Dobrev was also an active participant in the çiftlik of his father, as well as in that of his father-in-law, Zahari Holevich. The preserved documents reveal important details about the agricultural activities of both families during the difficult war years. The article highlights his founding of the first maternity home in Balchik in 1943, achieved through personal initiative amid wartime conditions, as well as his later encounters with the new socialist regime. Through the intertwined narratives of medicine, çiftliks, and family, the text reconstructs a nuanced portrait of a provincial intellectual navigating dramatic historical change while remaining devoted to the service of life.*

Keywords: çiftliks, Romania, Bulgaria, Dobrudja, World War II, medical history, microhistory

JEL: N13, N23, N73, N93

Д-р Борис Николиев Добрев, макар починал преди 45 г., все още е позната фигура в местната памет в Балчик, а и в цяла Добруджа. През 2025 г. на неговата къща бе открита паметна плоча, пред която десетки балчиклии споделиха спомените си за лекаря, с когото са свързвали едни от най-важните моменти от живота си.¹

¹ Балчик, 27, 10-16 юли 2025, с. 1.

Завършил медицина в Грац през 1920 г. Борис Добрев се връща в Балчик, тогава под румънска власт и така става първият дипломиран лекар, който основополага родилната помощ в града. Следва да уточним, че дотогава единствено традиционната медицина се е грижила за ражданията в Балчик и околията, със всички произлизащи от това рискове и трагични последици (Stefanov, 1980, p. 58). Отдадената му и професионална работа го превръща в обичана фигура в цялата област, с прилежащите към това легенди, характерни за устната история.

Но освен хиляди новородени, Д-р Добрев оставя след себе си и малък, но любопитен личен архив, който ни дава микроисторически поглед към няколко ключови теми от важните десетилетия на 30-те, 40-те и 50-те. Каква е съдбата на един висококвалифициран лекар, първопроходник в професионалната медицинска грижа в провинциален град като Балчик, който освен всичко през 1940 г. сменя националната си принадлежност и от Румъния вече е в границите на България? Архивът ни позволява да видим как участието на България от 1941 г. насетне във Втората световна война се отразява на живота и работата на д-р Добрев. Въпреки всички перипетии, през 1943 г. той основава първия родилен дом в Балчик, който оттам насетне се превръща в център на професионалната активност на доктора.

Освен всичко, д-р Добрев е както чифликчийски син, така и чифликчийски зет. Оставените документи показват сложното битие на един доктор в новоприсъединена Добруджа, който съвместява своите лекарски, военни и селскостопански задължения, като междуременно изгражда и собствения си дом. Всичко това ни дава една малко позната, чисто човешка и локално добруджанска перспектива за най-големия военен конфликт в човешката история.

Но за да разплетем всички тези нишки, да започнем с базовите факти по биографията на д-р Добрев. Той е роден през 1900 г. в с. Идириз куюсу (днешно Царичино) в семейството на земевладелеца Николи Добрев. Борис е правнук на един от първите българи чифликчии в Добруджа. Праядо му Петър дошъл от Ямболския край през първата половина на 19 век и купил чифлик в с. Джаферли Ючорман (Тригорци), който впоследствие се разраства до 1830 дка.²

След първата анексия на Южна Добруджа от Румъния през 1913 г. Борис отива да учи в Държавната мъжка гимназия „Фердинанд I“ във Варна.³

Борис е най-малкият брат от трите момчета на чифликчията Николи Добрев. Според традицията, обикновено в такива случаи за момчето се предвижда реализация чрез висше образование, докато за по-големите му братя се очаква да наследят семейното стопанство. Така че Борис записва медицина в Медицинския университет в Грац. Още в четвърти курс решава да специализира акушерство. Така д-р Добрев тръгва по един утъпкан път на български лекари и интелектуал-

² Балчик, 27, 10-16 юли 2025, с. 6.

³ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), Диплома за завършено средно образование.

ци, които получават австрийско образование и след това се завръщат в родината. По този път още от Възраждането се пренася не само медицинско знание, но и културни практики, а австрийската школа се превръща в ключов образец за българската медицинска наука. (Nazarska, 2015; Preshlenova, 2008).

Сестрата Пенка пък е изпратена да учи оперно пеене във Виена. Икономическата криза около Първата световна война застига и чифлика на семейство Добреви както и много други зърнопроизводители (Ivanov, 2019). Бащата Николи взима трудното, но очаквано патриархално решение, да прекъсне образованието на дъщеря си, за да може Борис да се изучи (Măciucă, 2001, pp. 77–78).

Това пък дава съдбовната възможност на Пенка да се прибере в Балчик и да се запознае с тогавашния кмет на града, румънец Октавиан Мошеску. От това произлиза една от най-известните любовни истории в румънска Добруджа, между кмета и чифликчийската дъщеря.⁴ Бракът не е одобряван от семейство Добреви, но Октавиан и Пенка са влюбени. Една вечер двойката просто бяга, жени се в Париж и поставя всички пред свършен факт. Когато в крайна сметка се прибират в Балчик, първи им подава ръка д-р Добрев (Măciucă, 2001, p. 85).

Започнал обща практика в Балчик, през 30-те години той участва активно и в обществения живот на града. Д-р Добрев е член на управителния съвет на Българското културно общество в Балчик, легална културно-просветна организация, защитаваща българските малцинствени интереси пред румънската държава (Todorov, Penchikov, 2003, p. 135).

В този период е близък с видния журналист и издател от Добрич Любен Станчев (Dachev, 1996, p. 87). Животът рядко е черно-бял. Тези активности са пряко свързани с пробългарската позиция на доктора, което не му пречи да остане близък със сестра си и новото ѝ румънско семейство. Легендата гласи, че при честите си престои в Балчик, румънската кралица Мария, често гост на семейство Мошеску, се е доверявала за медицинските си нужди единствено на д-р Добрев.

През 1930 г. докторът се жени за Пенка Захариева Холевич, внучка на известния добруджански земевладелец и политик х. Васил Холевич (Dobrev, 2016). Д-р Добрев става много близък помощник и в стопанската работа на Холевич, помага при събирането на реколтата, изпраща стоки от Балчик и постоянно снове между служебните си задължения, чифлика на Холевич в Белгун и бащиния си чифлик в с. Ючорман.⁵

През 1938 г. Борис и Пенка купуват място за къща в центъра на Балчик като част от парите идват от Холевич. По случая Пенка пише до родителите си: „Наистина, че мястото е вече наше. Радваме се всички много. Аз като че се родих ново. Дано само Бог помогне, та да направим и някои хубавички къщи. Мисля, че донякъде ще си постигна тогава и аз идеала. Много отдавна тъжах, много отдавна

⁴ Романът е *Maica Domnului de la mare* (1930) на Емануил Букуца (Voia, 2004, p. 97).

⁵ Балчик, 20, 28 май-03 юни 2020, с. 10.

си мечтах, ето, че вече почна да се осъществява. Само здраве да има”.⁶

За архитект е избран румънецът Димитри Гюламила, а за строежа отговаря роднината на д-р Добрев Венец Чаков. Гюламила е зет на още по-известния арх. Паул Смъръндеску, и съответно къщата е в станалия известен като „балчишки стил“ на румънската модернистичка архитектура от края на 30-те години. Семейство Смъръндеску също има голяма вила в Балчик, току до морския бряг, оцеляла и до наши дни и кръстена на жената на Гюламила – Санда.

През 1941 г. къщата на Добреви е вече почти завършена и Пенка пише: „Радвам се от цялата си душа, че къщата става хубава и че ще се довърши. Една мечта от детинството ми още се сбъдна. Не съм висшистка, пък на че си имам къща. Не съм живяла в Букурещ, по-проста съм, но ето, че Бог и мен ще зарадва“.⁷

Пенка се радва и на две деца – Тонка, родена през 1933 г. и Захари през 1939 г. В спомените си за Добруджа и чифлиците, Михаил Топалов-Памукчиев я нарича „украшението, венецът на Добруджа“.⁸

Включването на България във Втората световна война логично води до сериозни сътресения в живота на д-р Добрев и неговото семейство. Радостта от връщането на Южна Добруджа в рамките на България бързо е помрачена от военната криза и от факта, че Борис е мобилизиран в далечно Скопие. В случая на хора като Пенка Мошеску, Крайовският договор и връщането на Южна Добруджа към България налага нов живот в Румъния и пълно откъсване от роднини и родно място. През август 1940 г. семейство Мошеску отдава фиктивно имота си на ул. „Мирча Стари“ в Балчик на д-р Добрев за сумата от 6000 леи на година, в опит да избегне бъдеща конфискация от държавата.⁹ Пенка си тръгва в траурни черни дрехи, наясно, че оставя старото си семейство завинаги зад себе си (Măciuşă, 2001, p. 102).

Любопитен момент е, че по време на Втората световна война семейство Холевич има връзки на най-високо ниво в София. По това време министър на финансите е Добри Божилов, близък родственик на Холевич. Представители на фамилията пък се срещат лично с цар Борис III, като част от делегация от новоосвободена Добруджа. Д-р Добрев пробва да говори с Божилов за евентуална отмяна на мобилизацията в Скопие, но без резултат: “той [Божилов] предвари и каза, че много лекари и неговия познат Генчев също е в Скопие, той даже искал да бъде в София, за да може след обяд да си гледа работата – но не можело така. Той каза, че 45 дена ни викали, галиба курсове щели да бъдат, за да ни дадели по-високи чинове – всички в Скопие...И това ще мине, само здраве да е. Хората

⁶ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Захари Холевич, Балчик, 1 април 1938.

⁷ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо от Пенка Добрева до Захари Холевич, Баня, 1 август 1941.

⁸ К5, 17, 27 април 1995, с. 8.

⁹ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), договор за наем, Балчик, 26 август 1940.

си гледат работата. Аз все по такава работа”.¹⁰

Като част от военната си служба за кратко е и в трансилванския град Орашие, откъдето пише: „Аз съм по близо до Виена, отколкото до Балчик“.¹¹

Все пак през 1941 г. Борис се завръща в Балчик и подновява лекарската си практика. Там е назначен за общ началник на санитарно химическо ядро със заповед на Кмета на балчишка градска община.¹²

Не спира и селскостопанската работа. В нея д-р Добрев активно работи на чифлика на Холевич и се съревновава с братята си в Ючорман. В писмо от 1942 г. до тъста си, той пише: „Работата върви добре. Ючорманлиите ще ги изпреваря, акъла им се обърна на две, като гледат каква работа прави нашия машинист“.¹³

През 40-те години зачестяват смъртните случаи на родилки в Балчишка околия. Поради това д-р Добрев по лична инициатива и със собствени средства основава Родилен дом в сградата на бившето гръцко консулство. В началото започва само с една санитарка. Подпомогнат е също от женското дружество „Подем“ и местната власт. По-късно Варненската община се включва в начинанието и изпраща осем легла. Събрани са нужните санитарни пособия, инструментариум и медикаменти.¹⁴

Тържественото му официално откриване става през 1943 г. На фона на най-кървавия конфликт в човешката история, в малък Балчик се появява първият родилен дом.

Въпреки новата огромна отговорност, д-р Добрев продължава да помага и при жътва. В писмо от август 1943 г. пише, че ще вземе кратка отпуска за жътвата, но не веднага, защото „две жени ще раждат“.¹⁵

В друго писмо д-р Добрев описва земеделската си работа на тъста си Захари Холевич, който по това време е на бани в Кюстендил: „Жените и децата са много добре, работим всички и вечер като се съберем, смеем се и тъй весело прекарваме. С Васко [големият брат на Пенка] се разбираме много добре, той остава в село, ходи в общината и т.н., а аз ходя на нивата. Прибира се всичко добре, чисто и на време. Всички съседи ни завиждат на работата, даже и работниците им. Гледайте си баните добре и не мислете за нищо, защото

¹⁰ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Пенка Добрева, София, 22 октомври 1940.

¹¹ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Пенка Добрева, София, 21 март 1941.

¹² Личен архив Борис Добрев (непубликуван), Заповед на Кмета на балчишка градска община, 14 април 1941.

¹³ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Захари Холевич, Балчик, 25 май 1942.

¹⁴ Балчик, 20, 28 май-03 юни 2020, с. 10.

¹⁵ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Захари Холевич, Балчик, 27 август 1943.

досега всичко върви много добре.“¹⁶

Само няколко месеца по-късно д-р Добрев отново е мобилизиран. От декември 1943 г. той е в 7ма дивизионна полска хирургическа болница в Сяр. На първи януари 1944 г. той пише писмо от Беломорието, от което като горд добруджанец ни най-малко не е впечатлен:

„Ето вече от 15 дена съм в прочутото Беломорие – в гр. Серес. Нищо хубаво, нищо богато, което може да се сравни с Добруджа. Пък хората му същински македонци, които имахме по-рано. Аз съм тук в една дивизионна хирургическа болница, която вече почти е обърната в армейска, защото има всички отделения и приема болни не само от нашата дивизия, а и от другите....тук не е лошо, но е много далеч. После е мирно, няма шумкари. Болницата ни е в центъра на града, едно здание недовършено на един лекар грък. Спя и се храня в болницата. Никъде не ходя, па и няма къде да се ходи, то голяма дивотия тука – градът не е лош, но изоставен.... Само да е здраве, всичко ще мине. Не само до нас, а до цял свят“.¹⁷

През март 1944 г. докторът се завръща в Балчик. Докато го чака, съпругата му Пенка преживява големи тревоги на фона на бомбардировките над България. В свое писмо тя пише: „Оня ден имахме много голяма тревога. Много хора бягаха към скривалищата. Аз и децата стояхме в мазата та каквото Бог даде. Тоя път обаче мина без лошо... Уж щяхме Борис да чакаме, пък то от где дойдоха тези страшни слухове. Мен никъде не ми се мърда по много съображения. За кого да мисля, за Борис ли, за нас ли тук, не зная. От ден на ден по-страшно се чува. Ох, Боже, не свърши ли тая война... Надеждата ни е само в Бога. С него лягаме и с него ставаме...От Борис имам писмо почти всеки ден. Изпрати ни и снимки да го видим какъв български офицер е станал“.¹⁸

Завърнал се през април 1944 г. в Балчик, д-р Добрев има малко спокойствие, защото с преврата от 9 септември, страната е изправена пред грандиозни политически и обществени промени. Доста бързо те ще започнат да засягат и чифликчийските фамилии Добреви и Холевич. В страната започва чистка сред старите фамилии, а на фона на продължаващата война човешкият живот е обезценен както никога досега.

Но отново в Балчик се случва нещо неочаквано. В условията на новата власт през 1945 г. родилният дом е посетен от министъра на здравеопазването д-р Рачо Ангелов, кадър на БКП още от 1903 г.¹⁹ Той остава възхитен от уред-

¹⁶ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Захари Холевич, Балчик, 20 юли 1943.

¹⁷ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Борис Добрев до Пенка Добрева, Серес, 1 януари 1944.

¹⁸ Личен архив Борис Добрев (непубликуван), писмо на Пенка Добрева до Захари Холевич, Балчик, 8 март 1944

¹⁹ Д-р Рачо Ангелов оглавява новообразуваното Министерство на народното здраве във второто и третото правителство на Кимон Георгиев и първото правителство на Георги

бата, чистота, оборудването и дейността на д-р Добрев. По нареждане на Ангелов, още същата година родилният дом става държавен, с щат за лекар, четири акушерки, четири самарянки и една перачка.²⁰ Дейността на буржоазният д-р Добрев, австрийският възпитаник, е подпомогната и институционализирана от д-р Ангелов, стар член на Комунистическата партия, някога подложен на преследване от царските власти. През 1974 г. родилният дом, създаден от д-р Добрев, се мести в новата модерна сграда на Балчишката болница, където е и до днес.

Д-р Добрев се сблъсква и с другото лице на народната власт. Имало е предложение в къщата на доктора да се настани военното комендантство, но благодарение намесата на тогавашния председател на Градския народен съвет Трендафил Транулов, то не е осъществено. Половината от къщата на доктора в Балчик впоследствие е дадена на секретаря на Околийския комитет на БКП Тодор Стойчев. През 60-те семейство Добреви все пак възвръща владението на целия имот. Семейните чифлици разбира се са колективизирани, а д-р Добрев пенсиониран по-рано от нужното (Angelov, 2024, p. 467).

На негово място за началник на Родилния дом е назначен д-р Матеев, известен местен партиен функционер от първите години след 9 септември 1944 г. Той междуременно е завършил медицина и специализирал акушерство. След няколко грешки със сериозни последици обаче д-р Матеев е преместен в гр. Дулово.²¹

През 1970 г. лекарската общност в Балчик чества тържествено юбилея на д-р Добрев. Когато почива през 1980 г., погребението му се превръща в многохилядно шествие, в което целия град изпраща лекаря, свързал съдбата си с децата на Балчик.

Историята на д-р Добрев, която чрез запазените документи и спомени можем да реконструираме ни показва как дори във време на поголовни унищожения и геноцид в лагерите на смъртта, в малкия Балчик може да се появи родилен дом. Измежду мобилизации, земеделски и семейни задължения, поради волята, дейността и личния избор на един лекар, завършил в Грац, но избрал да се върне в Добруджа. Личната история на доктора ни показва и сложното битие на българския елит в Добруджа, който за няколко години минава през драматични превратности на съдбата: промяна на границата, задължително преселване, Световна война, смяна на режима. Триумф и трагедия се редуват и често смесват в едно, но животът и новото му раждане не престават, когато има кой да се погрижи за това.

Димитров (1944 – 1947). От 1947 до 1954 година е член на Президиума на Народното събрание (Kurtev, Ganeva, Serafimov, 1986, p. 210).

²⁰ Балчик, 20, 28 май-03 юни 2020, с.10

²¹ Балчик, 27, 10-16 юли 2025, с.6

REFERENCES:

- Angelov, A., 2024. *Coastal Dobrudja. Balchik, Kavarna, Shabla. Untold Past. Book I.* Varna: MU Varna. [Ангелов, А., 2024. *Крайморска Добруджа. Балчик. Каварна, Шабла. Недоразказаното минало. Книга I.* Варна: МУ Варна].
- Voia L. 2014., *Balchik. Great Romania's Little Paradise.* Sofia: Kritika i humanizam. [Боя, Л., *Балчик. Малкият рай на велика Румъния.* София: Критика и хуманизъм].
- Dachev, Y., 1996. *Unspoken Names.* Dobrich: Natsionalen daritelски fond "13 veka Valgaria". [Дачев, Й., 1996. *Премълчани имена, Добрич: Национален дарителски фонд „13 века България“*].
- Dobrev, P., 2016. The Holevich Family and Kotel – From Protoindustry to Capitalist Agriculture. *Proceedings of the Centre for Economic History Research.* Vol. 1, pp. 308–327. [Добрев, П., 2016. Родът Холевич и Котел – от протоиндустрия към капиталистическо земеделие. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 1, с. 308–327].
- Ivanov, P., 2019. Cereals in Bulgaria during the War Period (1912–1918). Problems and Solutions. *Proceedings of the Centre for Economic History Research.* Vol. 4, с. 132–144. [Иванов, П., 2019. Зърнените храни в България през периода на войните (1912–1918). Проблеми и решения. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*, Т. 4, pp. 132–144].
- Kurtev, V., Ganeva, V., Serafimov, P., 1986. *Figures of Bulgarian Medicine and Healthcare.* Sofia: Medicina i fizkultura. [Куртев, В., Ганева, В., Серафимов, П., 1986. *Дейци на българската медицина и здравеопазване.* София: Медицина и физкултура].
- Măciucă, 2001. *Balcic.* Bucuresti: Editura Univesalia.
- Nazarska, Zh., 2015. The Vienna Medical School and Bulgarian Medicine and Healthcare (1840s–1918): Knowledge Transfer. In: *Modern Dimensions in European Education and Research Area*, vol. 1. *Za bukvite – O pismeneh*, Sofia, pp. 293–303. [Назърска, Ж., 2015. Виенската медицинска школа и българската медицина и здравеопазване (40-те год. на XIX в. – 1918): трансфер на знание. В: *Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство*, т. 1, *За буквите – О писменехъ*, София, с. 293–303].
- Preshlenova, R., 2008. *On the Roads of Europeanism: Higher Education in Austria-Hungary and the Bulgarians.* Paradigma, Sofia. [Прешленова, Р., 2008. *По пътищата на европеизма. Висшето образование в Австро-Унгария и българите*, Парагидма, София].

Stefanov, V., 1980. *Bulgarian Medicine during the National Revival*. Sofia: Medicina i fizkultura. [Стефанов, В., 1980. *Българската медицина през Възраждането*. София: Медицина и физкултура].

Todorov, P., Penchikov, K., 2003. *Sources on Balchik's history (1878–1941)*. Varna: Slavena. [Тодоров, П., Пенчиков, К., 2003. *Извори за историята на гр. Балчик (1878–1941)*. Варна: Славена].

Correspondence address:

Petar Dobrev – Senior Assistant Professor, PhD

Sofia University, Department of History

Institute for Historical Studies, Bulgarian Academy of Science

15 Tzar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: peterzad@gmail.com

Web of Science ResearcherID: AAM-4716-2021

<https://orcid.org/0000-0002-5666-213X>